

Komunikacinę kompetenciją ugdančios veiklos mokymosi priemonėse jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams

Giedrė Strakšienė

Klaipėdos universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Literatūros katedra, Herkaus Manto g. 84, 92294 Klaipėda, Giedre.straksiene@ku.lt

Anotacija. Straipsnio tikslas – atskleisti komunikacinę kompetenciją ugdančias veiklas mokymosi priemonėse (lietuvių kalbos „Pupa“, pasaulio pažinimo „Gilė“ ir matematikos „Riešutas“ vadovėlių 1–4 klasėms komplektuose). Mokymosi veiklos nagrinėjamos komunikacinės kompetencijos ugdymo aspektu – ieškoma sąsajų su komunikacinių gebėjimų ugdymu. Ren-giant medžiagą taikyti mokslinės literatūros ir turinio (angl. *content*) analizės metodai. Tyrimu atskleista, kad komunikaciniams gebėjimams ugdyti skiriama pakankamai dėmesio: pirmoje ir antroje klasėse daugiau veiklų, kurios ugdo klausymą ir kalbėjimą, trečioje ir ketvirtoje – klausymą, kalbėjimą bei skaitymą. Mažiau dėmesio skiriama vaidybinei veiklai, kuri mokiniams padėtų kūrybingai veikiant įgyti komunikacinių žinių, gebėjimų bei vertybinių nuostatų.

Esminiai žodžiai: *komunikacinė kompetencija, komunikaciniai gebėjimai, mokymo priemo-nės – vadovėliai 1–4 klasėms, mokymosi veiklos, užduočių pateiktis, vaidybinė veikla.*

Įvadas

Postmodernios visuomenės poreikiai lemia ugdymo kaitą – akcentuojama bendrųjų ir dalykinių kompetencijų, būtinų gyvenimui, tolesniam mokymuisi bei darbui, ugdymo ir ugdymosi svarba. Komunikacinės kompetencijos ugdymas tampa vienu svarbiausių uždavinių, nes jos pagrindu įgyjamos kitos kompetencijos. Kaip viena svarbiausių kompetencijų asmenybei, ji užtikrina informacijos, susijusios su žmonių tarpusavio ryšiais, sėkmingą konstravimą, perdavimą, priėmimą ir suvokimą.

Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų komunikacinė kompetencija traktuojama kaip gebėjimai tinkamai perduoti ir priimti informaciją verbaline ir neverbaline kalba, siekiant bendro supratimo, atsižvelgiant į tikslą, adresatą, situaciją, remiantis įgytų žinių ir vertybinių nuostatų visuma. Ugdymosi procese mokinys siekia konstruktyvaus dialogo, supranta ir perduoda įvairaus pobūdžio žodinius ir nežodinius pranešimus, bendrauja atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, situaciją; randa, kritiškai vertina, apibendrina informaciją ir tinkamai ją pateikia kitiems (*Pradinio ugdymo metodinės rekomendacijos*, 2009; *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2423), 8). Kad įgytų šią kompetenciją, mokinys pagal savo amžiaus galimybes turi vartoti kalbą ir lavinti komunikacinius gebėjimus, kurie šiandien pradinėse klasėse ugdomi integruotai (*Pradinio ugdymo bendroji programa; Pradinio ugdymo metodinės rekomendacijos*, 2009).

Vienas iš prioritetinių Lietuvos valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos tikslų yra sudaryti mokiniams palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti ugdymosi poreikius (*Lietuvos valstybinė švietimo strategija 2013–2022 m.*, 4). Siekiant šių tikslų nuolat tobulinamas ugdymo turinys, atnaujinamos dalykų programos ir mokymosi priemonės. Pagal dabar Lietuvoje galiojančią tvarką, nustačius minimalius reikalavimus vadovėliams, daugėja vidutinės kokybės vadovėlių. Mokymo priemonių gausa ir įvairovė skatina diskutuoti apie jų kokybę, turiniui keliamus reikalavimus bei taikymą ugdymo procese.

Šiuolaikinis mokymas verčia taip organizuoti mokymo procesą, parinkti ir pritaikyti mokymo metodus, kad mokiniai išsąmonindami žinias, patys aktyviai dirbdami, savarankiškai protaudami bei sąmoningai veikdami įgytų komunikacinę kompetenciją, kuri leistų lanksčiai prisitaikyti prie sparčiai kintančių gyvenimo sąlygų.

Europoje kūrybinių ir inovatyvių ugdymo procesų bei mokymo priemonių analizei ir mokslinėje literatūroje, ir ugdymo praktikoje skiriama pakankamai dėmesio (Ferari et al., 2010). Tyrimų rezultatai Lietuvoje rodo, kad gamtamokslinio, lietuvių (gimtosios) kalbos, matematikos ir socialinio ugdymo vadovėlių medžiaga tik iš dalies pritaikyta kompetencijoms ugdyti: „Vadovėlių medžiaga dar menkai padeda planuoti mokymąsi, stokojama užduočių, kurios padėtų mokiniams įsivertinti kompetencijas <...>, per mažai skatinama remtis anksčiau įgytomis žiniomis ir atlikti integruojančias, keletą dalykų apimančias produktyviasias užduotis“ (*Švietimo problemos analizė*, 2012, 7). Nacionaliniai tyrimai pažymi, kad mokytojai ir vadovėlių autoriai stokoja informacijos bei gebėjimų pritaikyti esamas bei rengiamas naujas mokymo priemones kompetencijoms ugdyti (*Švietimo problemos analizė*, 2011, 2012).

Tyrimo **tikslas** – atskleisti komunikacinę kompetenciją ugdančias veiklas mokymosi priemonėse jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams.

Tyrimo **uždaviniai**:

1. Nagrinėti, kaip mokymosi priemonėse (lietuvių kalbos, pasaulio pažinimo ir matematikos vadovėliuose) pateikiama mokymosi veikla siejasi su mokinių ko-

- munikacinei kompetencijai būtinų pagrindinių gebėjimų (klausymo, kalbėjimo, skaitymo) ugdymu.
2. Aptarti komunikacinę kompetenciją ugdančių veiklų pasiskirstymą pagal klases ir mokymo dalykus.
 3. Išryškinti vaidybinės veiklos vietą mokymosi priemonėse.

Tyrimo metodo ir vadovėlių parinktis

Mokslo darbuose, aptariančiuose mokymo priemonių analizės metodus, teigiama, kad iš esmės analizės pobūdis priklauso nuo to, kokius tikslus kelia tyrėjai ir į kokius klausimus siekia atsakyti, kokiomis metodologinėmis nuostatomis grindžiamas tyrimas, kiek laiko skiriama išteklių analizei ir pan. (Ferari et al., 2010; Kojanitz, 2009). Autoriai išskiria tris vadovėlių kokybės vertinimo metodus: respondentų nuomonė, eksperimentas ir vadovėlių analizė. Be to, neužtenka apibrėžti tik vadovėlio vaidmenį ugdymo procese, reikia nustatyti vadovėlio turinio kokybės kriterijus (Švietimo problemos analizė, 2012).

Vadovėlių aptarčiai komunikacinės kompetencijos ugdymo aspektu pasirinktas turinio (angl. *content*) analizės metodas (Reints, Wilkens, 2009). Remiantis tyrimų rekomendacijomis, analizei pasirinkta vadovėlių turinio struktūrinė dalis – siūloma veikla užduotims atlikti, kuri vertinta pagal pasikartojimo dažnį (Bitinas et al., 2008). Laikantis turinio analizės principų, siūloma veikla grupuota pagal išskirtus leksinius-semantinius vienetų, kurie per užduotis (klausyti, kalbėti, skaityti) nukreipia mokinius į komunikacinę veiklą ir sudaro sąlygas pagrindiniams komunikaciniams gebėjimams ugdytis. Pasikartojimo algoritmas rodo komunikacinei kompetencijai būtiniams gebėjimams ugdyti pasikartojimo dažnumą, atsižvelgiant į klases ir mokomuosius dalykus (išskyrus matematikos vadovėlius, kuriuose nenurodytos veiklos užduotims atlikti).

Svarbi tyrėjų (Allekleiv, Lindvall, 2000; Bennett et al., 2000; Šaučiukėnienė et al., 2011; Švietimo problemos analizė, 2012; Teresevičienė, Gedvilienė, 2000) nuomonė apie komunikacinės kompetencijos ugdymą taikant šiuolaikinius metodus, kurie skatina mokinius aktyviai dalyvauti mokymosi procese. Autoriai pažymi, kad mokinių komunikacinę kompetenciją padeda ugdyti mokymosi priemonėse pateiktos mokinių aktyvumą ir kūrybingumą skatinančios veiklos, iš kurių ypač svarbios vaidybinės veiklos pagrindu konstruojamos užduotys.

Vaidybinė veikla analizuota pagal dvi pagrindines semantines kategorijas – *vaidiną* ir *žaidžiu*, kurios buvo aptiktos mokymosi priemonėse.

Iš viso analizuoti 32 vadovėliai (lietuvių kalbos, matematikos ir pasaulio pažinimo) 1–4 klasėms. Vadovėliai analizei atrinkti, remiantis *Bendrojo lavinimo mokyklų aprūpinimo vadovėliais, mokymo priemonėmis ir ugdymo procesui reikalinga literatūra ir mokymo: mokymosi poreikiams tenkinti tyrimo* (2008) ir vadovėlių paplitimo Lietuvoje analizės (Švietimo problemos analizė, 2011, 2012) duomenimis. Taip pat nustatyta, kad „Alma

littera“ leidyklos leidžiami „Šok“¹ serijos vadovėlių „Pupa“ ir „Gilė“ komplektai užima daugiau nei 60 proc. rinkos. Matematikos vadovėlis pradinėms klasėms „Riešutas“ – apie 60–70 proc. rinkos tarp „Šviesos“ leidžiamų matematikos vadovėlių. Pažymėtina, kad bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės savarankiškai sprendžia, kokius vadovėlius ir mokymosi priemones įsigyti. Pradinių klasių mokytojai, rinkdamiesi vadovėlius, naudojami galiojančiu bendrojo lavinimo dalykų vadovėlių sąrašu, remiasi leidyklų rengiamuose vadovėlių pristatymuose gauta informacija, tariasi su mokyklos administracija, diskutuoja metodinėse grupėse, taip pat renkasi vadovėlius, prie kurių yra parengtos kitos mokymo(si) priemonės.

Vadovėlių analizės rezultatai

Pradinių klasių vadovėlių turinio analizė parodė, kad užduočių, kurios būtų tiesiogiai skirtos mokinių komunikacinei kompetencijai ugdyti, nėra pateikiama. Komunikacinė kompetencija ugdoma per įvairių veiklą, atliekant užduotis, susijusias su kalbėjimu, klausymu, skaitymu, kūryba, mąstymu, darbu su draugais ir pan. Pateikiama veikla pradinių klasių „Šok“ serijos lietuvių kalbos ir pasaulio pažinimo vadovėliuose apima pagrindinių komunikacinių gebėjimų ugdymo sritis: *kalbėjimą*, *klausymą* ir *skaitymą*. Todėl svarbu, kad kalbėjimo, klausymo ir skaitymo funkcijos vadovėlyje numatytose veiklose būtų išlaikytos tinkamu šių komponentų santykiu, atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus bei jų turimą patirtį.

Perspektyviausias komunikacinės kompetencijos ugdymosi kelias lietuvių (gimtosios) kalbos (ir literatūros) vadovėlyje.

Lietuvių (gimtosios) kalbos vadovėlių komplekto „Pupa“ 1–4 klasei (Banytė et al., 2006, 2007, 2008, 2009) leidiniuose užduotys mokiniams susiskirstytos į veiklos sritis, kurios žymimos sutartiniais ženklais (paveikslėliais) vadovėlio pirmuosiuose puslapiuose (1 lentelė).

Galima pastebėti, kad 1 klasėje daugiau dėmesio skiriama *klausymui ir kalbėjimui* (po 4 veiklas, susijusias su šių gebėjimų ugdymu) (2 lentelė). Pateikiama nemažai užduočių kalbėjimo įgūdžiams lavinti, kurios skatina pamąstyti apie žodinę minčių raišką, siūloma sudaryti sakinius su naujai išmoktais žodžiais ar sukurti trumpus pasakojimus. Pavyzdžiui, aptarus raidę „R“ ir žodžius, prasidedančius šia raide (išryškinant žodį „raktas“), prašoma pamąstyti ir papasakoti: „Kaip manai, kur galėjo būti užrakinta karalaitė?“ Arba (aptariant raidę „K“) perskaičius eilėrašį „Pelytės košė“ mokiniams pateikiami klausimai, susiję su eilėraščio turiniu: „Kokią košę valgo pelytė ir mergaitė?“, „Kokia tavo mėgstamiausia

¹ „Šok“ vadovėlių serija – tai grupė vadovėlių ir jų komplektų dalių, kurie skirti tai pačiai klasei ar tam pačiam dalykui. Juos sieja medžiagos pateikimo metodai, mokomosios medžiagos dėstymo tęstinumas, tarpdalykinė dėmė, dizaino vienovė. Vadovėlių turinys ir metodika grindžiami šiuolaikine mokymosi samprata, pritaikyti mokinių amžiui, poreikiams, gebėjimams, interesams, įvairiam mokymosi stiliui.

košė?“. Tai atlikus siūloma kūrybinė užduotis – pamąstyti ir papasakoti, kokius mokiniai pasigamintų pusryčius iš paveikslėlyje pavaizduotų produktų.

1 lentelė. Veiklų pasiskirstymas pagal klases lietuvių kalbos vadovėlyje „Pupa“

Klasė	Siūloma veikla
1	Skaityk, pasikalbėk su draugais, klausykis įrašo, pagalvok, pasitark su mokytoju, dirbk kartu su draugu
2	Skaityk, pasikalbėk su draugais, klausykis įrašo, pagalvok, pasitark su mokytoju, dirbk kartu su draugu, suvaidink , klausykis mokytojo skaitymo
3	Paklausyk skaitomo teksto, skaityk garsiai, skaityk tyliai, dirbk kartu draugu, dirbk su grupe, klausykis įrašo, atsakyk į klausimus, sukurk, sugalvok projekto užduočių
4	Paklausyk skaitomo teksto, skaityk garsiai, skaityk tyliai, dirbk kartu su draugu, dirbk kartu su grupe, klausykis įrašo, atsakyk į klausimus, sukurk, sugalvok, palygink tekstus

Vadovėlyje mokomoji medžiaga dėstoma nuosekliai (nuo paprasto prie sudėtingesnio, nuo konkretaus prie abstraktesnio), o veiklos kaitaliojamos (po „Skaityk“ siūloma „Pasikalbėk su draugais“, po to „Pasitark su mokytoju“ ir pan.). Svarbu ir tai, kad kiekvienos temos pristatymas pradedamas aptariant artimiausią vaiko aplinką, kartu dalijantis patirtimi, skatinant mokinį išsakyti savo nuomonę kalbant. Skaitymo veikloje „Skaityk“ pirmoko vadovėlyje dėmesys skiriamas aiškiai garsų, skiemenų, jų junginių tarčiai, balso artikuliaciniam aparatui lavinti. Pabrėžiamas žodžių jungimas į vientisą, sklandų sakinių, tokiu būdu ugdomas kalbėjimo ritmiškumas ir melodingumas.

Vadovėlių rengėjų (Banytė et al., 2007) teigimu, 2 klasės lietuvių kalbos vadovėlių komplekto „Pupa“ tikslas – kalbinės vaiko kompetencijos ugdymas formuojant bendrąsias vertybines nuostatas: gebėjimą bendrauti sakytine kalba, išsakyti savo mintis, klausyti ir suprasti kitus. Mokiniai skatinami ugdyti savo komunikacinius gebėjimus aktyviai veikiant poromis („Dirbk kartu su draugu“, „Pasitark su mokytoju“) ar grupėmis diskutuojant, atliekant trumpalaikes užduotis („Pasikalbėk su klasės draugais“, „Suvaidink“), kuriose integruotai lavinami kalbėjimo, klausymo ir skaitymo įgūdžiai.

2 klasėje daugiau dėmesio teikiama veiklai, kuri susijusi su *kalbėjimu ir klausymu* (5 veiklos, susijusios su kalbėjimo ir klausymo įgūdžių ugdymu) (2 lentelė). Vadovėliuose siūloma daugiau prozos kūrinėlių, pateikiama įvairių klausimų, siūloma rinkti, grupuoti, lyginti, vertinti. Nemažai užduočių, kuriose prašoma kurti rišlią kalbą („Iš duotų žodžių sudaryk kuo daugiau sakinių“), perskaityti dialogą („Skaityk vaidmenimis“, „Su draugu perskaitykite dialogą“), mokoma nuosekliai ir sklandžiai pasakoti, remiantis įgytomis žiniomis („Ką žinai apie gintarą? Papasakok savo draugams“, „Žiūrėdamas į pabrauktus žodžius, pamėgink papasakoti, kaip reikia daryti Cypliuką“ ir pan.). 2 klasės vadovėlio komplekte siūloma ir veikla *suvaidink* (analizuojama toliau straipsnyje – aut. past.).

3 klasės lietuvių kalbos vadovėlio „Pupa“ komplekte kiek daugiau dėmesio skiriama mokinių literatūrinei kalbai. Mokiniai supažindami su literatūros žanrais: aptariamas eilėraštis, pasakojimas, drama (pjesė), publicistinis straipsnelis, autorinė pasaka, biografija

ir t. t. Kiekvienai veiklai priskiriamos konkrečios užduotys, pavyzdžiui: užduotis – išmok raiškiai perskaityti eilėrašį (veikla – „Sukurk, sugalvok“); užduotis – pasiskirstę vaidmenimis, kartu su draugu perskaitykite jų pokalbį (veikla – „Dirbk kartu su draugu“); užduotis – atsakyk į klausimą, kodėl žmonėms reikia skaityti, pasiremdamas tekstu (veikla – „Atsakyk į klausimus“) ir t. t. Trečiojų lietuvių kalbos vadovėlyje „Pupa“ taip pat numatyti kalbiniai literatūriniai projektai (veikla – „Sugalvok projekto užduočių“), kurių metu mokiniai įtvirtina įgytas kalbines žinias ir komunikacinius gebėjimus.

„Pupos“ vadovėlio komplekto ketvirtai klasei mokomoji medžiaga pateikiama, atsižvelgiant į mokinių pažintinių procesų raidos ypatumus: „Mąstyk“ (mokiniai skatinami sudaryti taisyklingus sakinius, pastebėti priežastis ir pasekmes, nustatyti jų tarpusavio ryšius), „Susikaupk“ (ugdomas ketvirtokų dėmesingumas klausant, stebint, vertinant), „Atsimink“ (ugdoma atmintis, išsąmoninami veiksmai), „Įsivaizduok“ (lavinamas kūrybiškumas, vaizduotė), „Veik“ (pritaikomos įgytos žinios, ugdomi gebėjimai). Vertinant veiklų požiūriu (žr. 1 lentelė) pastebėta, kad pastarosios mažai tesiskiria nuo veiklų trečioje klasėje.

2 lentelė. Komunikacinę kompetenciją padedanti ugdyti veikla lietuvių kalbos vadovėliuose „Pupa“

Siūloma veikla	Komunikacinių gebėjimų ugdymas	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė
Skaityk	Skaitymas	x	x		
Pasikalbėk su draugais	Klausymas, kalbėjimas	x	x		
Klausykis įrašo	Klausymas	x	x	x	x
Pagalvok, pasitark su mokytoju	Klausymas, kalbėjimas	x	x		
Dirbk kartu su draugu	Klausymas, kalbėjimas	x	x	x	x
Suvidink	Klausymas, kalbėjimas, skaitymas		x		
Klausykis mokytojo skaitymo	Klausymas		x		
Paklausyk skaitomo teksto	Klausymas			x	x
Skaityk garsiai	Skaitymas			x	x
Skaityk tyliai	Skaitymas			x	x
Atsakyk į klausimus	Kalbėjimas			x	x
Sukurk, sugalvok	Klausymas, kalbėjimas,			x	
Dirbk kartu su grupe	Klausymas, kalbėjimas				x
Sukurk, sugalvok, palygink tekstus	Klausymas, kalbėjimas, skaitymas				x
					x
					x

Pasaulio pažinimo vadovėlių „Gilė“ 1–4 klasei aptartis (Minkuvienė et al., 2007, 2008, 2009, 2009). Leidiniuose užduotys mokiniams pateikiamos pagal tam tikrą veiklą (3 lentelė).

3 lentelė. Veiklų pasiskirstymas pagal klases pasaulio pažinimo vadovėlyje „Gilė“

Klasė	Siūloma veikla
1	Pasakoju, išsakau savo nuomonę, išklausau draugus, tiriu, dirbu kartu su draugu, noriu daugiau žinoti, tai įdomu, kuriu, žaidžiu, mėštau, tariuosi su mokytoju
2	Pasakoju, išsakau savo nuomonę, išklausau draugus, tiriu, dirbu kartu su draugu, noriu daugiau žinoti, tai įdomu, kuriu, žaidžiu , mėštau, tariuosi su mokytoju, ruošiuosi pristatyti projektą
3	Tiriu, atsakau į klausimus, noriu daugiau žinoti, tai įdomu, kuriu, žaidžiu , dirbu kartu su draugais, mėštau, tariuosi su mokytoju, atlieku projekto užduotį
4	Tiriu, atsakau į klausimus, noriu daugiau žinoti, tai įdomu, kuriu, žaidžiu, dirbu kartu su draugais, mėštau, tariuosi su mokytoju, atlieku projekto užduotį.

Pagrindinis 1 klasės pasaulio pažinimo mokymo priemonių komplekto „Gilė“ tikslas – ugdyti vaiko gamtamokslinį raštingumą, kartu formuojant bendrąsias vertybines nuostatas. Mokymo priemonė turinio ir struktūros požiūriu suderinta su lietuvių kalbos vadovėliu „Pupa“. Vadovėlio „Gilė“ komplektuose pateikta mokomoji medžiaga (įvairios gyvenimiškos situacijos, aktualijos, reiškiniai, žmonijos patirtis ir laimėjimai ir pan.), orientuota į konkrečią komunikacinę veiklą (dialogą ar nuoseklų pasakojimą). Žvelgiant į vadovėlyje sudarytą siūlomų veiklų aprašą, matyti, kad didžioji dalis yra skirta kalbėjimo ir klausymo gebėjimams ugdyti. Pavyzdžiui: „Koks tavo mėgstamiausias valgis, papasakok, ką mėgsta tavo klasės draugai?“. Užduotis skatina mokinį mąstyti, aiškiai ir nuosekliai perteikti mintis, rišliai papasakoti, paaiškinti. Dažnai keliami ir probleminiai atviri klausimai: „Ką reikia valgyti, kad augtum ir būtum sveikas?“, „Kaip žiemojantys paukščiai randa maisto?“ ir pan. Pateikti klausimai ne tik reikalauja iš mokinio žinių, bet ir gebėjimo atidžiai perskaityti ar išklausti, bet ir aiškiai, sklandžiai pateikti atsakymą. Suteikiant žinių kartu turinamas mokinių žodynas. Verta pažymėti, kad dialoge dalyvaujantys asmenys turi laikytis vertybinių nuostatų: gerbti pašnekovo nuomonę, būti mandagūs, išklausti iki galo ir pan.

Pasaulio pažinimo mokymosi komplekto „Gilė“ medžiaga 2 klasei pasižymi šiam vaikų amžiaus tarpsniui aktualios veiklos pasiūla (*žaidžiu* bei *kuriu*) (4 lentelė).

Atliekant įvairias veiklas dalijamasi patirtimi – siūlomi pokalbiai, pasakojimai, diskusijos ir kt. Nagrinėjamos šio amžiaus tarpsnio vaikams aktualios temos, atsižvelgiama į jų gebėjimus ir turimas žinias. Diskusija naudinga tuo, kad ugdo gebėjimą kritiškai mąstyti, skatina pagrįsti savo nuomonę faktais, išsakyti ir apginti savo nuomonę. Dalyvaudamas diskusijoje mokiniams mokosi klausyti, įsigilinti į oponento nuomonę, taktiškai įsiterpti ar paklausti, tinkamai valdyti emocijas. Be to, lavėja jų kalbinė raiška, mokomasi aiškiai ir nuosekliai dėstyti mintis, taisyklingai ir aiškiai tarti garsus. Grupinėje diskusijoje mokiniams sudaromos sąlygos išbandyti savo komunikacinius gebėjimus, o klausydamiesi,

kaip kalba kiti, gali pajusti, kaip tobulinti savo pačių kalbą. Svarbus ir grįžtamasis ryšys, kai prašoma įvertinti savo ir kitų klasės draugų ar grupės darbo rezultatus, pasvarstyti apie sėkmių ir nesėkmių priežastis, aptarti jų sprendimo būdus. Mokinių komunikacinei refleksijai sustiprinti siūlomos aktyvios tokios veiklos kaip viktorina, konkursas, kūrybinė veikla (žaidžiama, piešiama ir kt.), be to, kaitomi veiklos atlikimo būdai (individualus, poromis, grupėmis).

4 lentelė. Komunikacinę kompetenciją padedanti ugdyti veikla pasaulio pažinimo vadovėlio „Gilė“ komplektuose 1–4 klasėse

Siūloma veikla	Komunikacinių gebėjimų ugdymas	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė
Pasakoju, išsakau savo nuomonę, išklausau draugus	Klausymas, kalbėjimas	x x	x x	x x	x x
Tiriu	Skaitymas	x	x	x	x
Dirbu kartu su draugu	Klausymas, kalbėjimas	x x	x x	x x	x x
Noriu daugiau žinoti	Skaitymas	x	x	x	x
Tai įdomu	Skaitymas	x	x	x	x
Kuriu	Klausymas, kalbėjimas	x x	x x	x x	x x
Žaidžiu	Klausymas, kalbėjimas	x x	x x	x x	x x
Mąstau, tariusi su mokytoju	Klausymas, kalbėjimas	x x	x x	x x	x x
Ruošiuosi pristatyti projektą	Kalbėjimas, skaitymas		x x		
Projekto užduotis	Klausymas, kalbėjimas			x x	x x
Atsakau į klausimus	Klausymas, kalbėjimas			x x	x x

„Gilės“ vadovėlio komplekto 3 klasei medžiaga parengta laikantis nuostatos, kad vaikų bendrosios ir dalykinės kompetencijos (žinios, supratimas, gebėjimai, nuostatos) būtų ugdomos atsižvelgiant į jų amžiaus tarpsnio ypatumus, įvairius mokymosi stilius, skirtingus gebėjimus ir poreikius. Daug dėmesio skiriama mokinių žodyno turtinimui. Kiekvienos knygos gale pateikti žodynėliai, kuriuose suprantamai paaiškintos vaikams naujos ar rečiau vartojamos sąvokos.

4 klasės pasaulio pažinimo vadovėlis „Gilė“ užbaigia to paties pavadinimo vadovėlių pradinei mokyklai seriją. Bendrosios ir dalykinės kompetencijos ugdomos atsižvelgiant į konkretaus amžiaus tarpsnio ypatumus, įvairius mokymosi stilius, skirtingus gebėjimus bei poreikius. Daugiau dėmesio skiriama gimtojo krašto istorijai, svarbiausiems Lietuvos istorijos įvykiams. Mokiniai skatinami nuosekliai papasakoti, pateikti klausimus ar į juos

atsakyti, diskutuoti. Kiekvienos vadovėlio dalies pabaigoje yra žodynėlis, kur surašyti ir paaiškinti retesni, sudėtingesni, nežinomi žodžiai. Ieškodami šių žodžių reikšmių mokiniai turi galimybę tobulinti darbo su žodynu įgūdžius ir kartu plėsti žodyną.

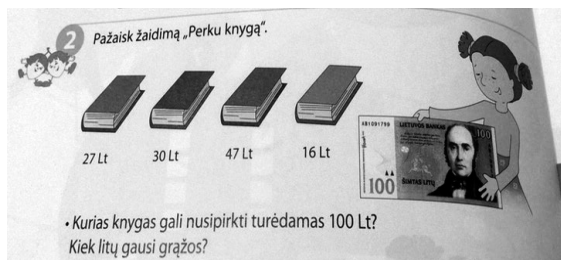
Matematikos vadovėlių „Riešutas“ 1–4 klasei aptartis (Vengalienė et al., 2008, 2009, 2011). Pradinėje mokykloje mokiniai turi galimybę vartoti jų subrendimo lygį atitinkančią matematinę kalbą, kuri lydima simbolių leidžia formuluoti ir reikšti matematinės idėjas.

„Riešuto“ mokomoji medžiaga turiniu ir struktūra priderinta prie lietuvių kalbos vadovėlio „Pupa“ ir pasaulio pažinimo vadovėlio „Gilė“.

Matematikos mokymo(si) priemonių vadovėlių komplekto „Riešutas“ 1 klasei tikslas yra ne tik ugdyti vaiko matematinį mąstymą ir raštingumą, tačiau skatinama bendradarbiauti, dirbti kartu – ieškoti, atrasti. Užduočių tematika (kaip ir „Pupos“ bei „Gilės“ vadovėliuose) nukreipta į artimiausią vaiko aplinką ir patį vaiką (jo pomėgius, jausmus, artimiausius žmones, šeimą). Nors „Riešuto“ vadovėlyje mokymosi veiklos nėra išskiriamos ir žymimos sutartiniais ženklais, tačiau aktyvų mokymąsi skatinanti matematinių užduočių pateiktis padeda mokiniui geriau suprasti matematikos sąvokas ir procedūras, suvokti ir taikyti jas praktiškai. Pavyzdžiui, pateikiama užduotis, skatinanti mąstyti ir logiškai, nuosekliai pasakoti: „Pagal paveikslėlį sugalvok uždavinį“, arba žodiniai uždaviniai, kuriuos reikia suvokti, gebėti perteikti kitiems, paklausti, įvardyti gautą rezultatą ir pan. Tokia užduočių pateiktis skatina mokinį rišliai ir nuosekliai kalbėti, aiškiai perteikti mintis balsu, išklaudyti pašnekovą.

Mokant matematikos 2 klasėje, daugiau siekiama ir bendrųjų ugdymo tikslų – mokyti bendrauti ir bendradarbiauti. Vadovėlis išsiskiria iliustracijų gausa: paveikslėliais, schemomis, diagramomis, kurie ne tik papildo žodinę informaciją, bet ir skatina mąstyti, dalytis turima informacija su draugu, atlikti užduotis bendradarbiaujant.

Matematikos mokymo priemonės – vadovėlių komplekto „Riešutas“ 3 klasei – tikslas, autorių nuomone, – padėti mokiniams įgyti tokią matematikos žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų visumą, kuri leistų jiems spręsti savo kasdienio gyvenimo problemas ir sėkmingai bendrauti. Praktinės veiklos dalį sudaro probleminiai klausimai, kurie skatina ieškoti atsakymų į matematinius klausimus, pasitelkiant ne tik žinias, bet ir gebėjimus priimti ir perduoti informaciją. Tokiu būdu ugdomas gebėjimas tiksliai ir aiškiai perduoti informaciją pašnekovui ir mokyti ją priimti: išklaudyti ir suvokti. Matematikos sąvokos neretai formuojamos, o žinios įtvirtinamos siūlant pažaisti judriuosius žaidimus, kurie padeda supažindinti su matais ir matavimu (sveriama, matuojama, lyginama, skaičiuojama), tokiu būdu siekiama, kad mokiniai patirtų kuo daugiau teigiamų emocijų mokymosi procese (žr. 1 pav.).

1 pav. Žaidimo pateiktis matematikos vadovėlyje

4 klasės matematikos mokymo vadovėlių komplekto „Riešutas“ tikslas – mokinio matematinė kompetencijų ugdymas. Įvairios praktinės užduotys suteikia galimybę kūrybiškai organizuoti pamoką, diferencijuoti veiklą. Kiekvienas temų ciklas baigiamas „Riešutėlių derliumi“, kuris skirtas medžiagai apibendrinti. Didelė dalis užduočių, kur aiškinami teoriniai pagrindai, pateiktos problemine, diskusine, pavieniais atvejais – ir vaidybine (pasitelkus dialogą) formomis.

Vaidybinė veikla 1–4 klasėse „Pupa“, „Gilė“, „Riešutas“ vadovėliuose. Vadovėlių analize taip pat siekta sužinoti, kokia vaidybinė veikla siūloma mokiniams mokymo priemonėse. Tenka pastebėti, kad vaidybinės veiklos stokojama. Atlikus vadovėlių turinio analizę vaidybinės veiklos aspektu, paaiškėjo dvi veiklos turinio semantinės (prasminės) kategorijos: veikla *suvaidink* (2 klasės lietuvių kalbos vadovėlyje „Pupa“) ir *žaidžiu* (pasaulio pažinimo vadovėliuose „Gilė“ 1–4 klasei). Tai rodo, kad vaidybinė veikla apskritai kaip mokymo ar mokymosi metodas nėra populiarus, be to, jos pasiūla įvairovės požiūriu ribota.

Suvaidink veikla pažymėta tik 2 klasės vadovėlio „Pupa“ komplektuose. Nors vaidyba ir išskirta kaip veikla, tačiau, pateikiant užduotis, pasitenkinama tradiciniais priegigos būdais. Dažniausiai perskaičius dialogą ar dramos kūrinio ištrauką siūloma pasiskirstyti vaidmenimis ir suvaidinti duotą ištrauką. Prie panašaus pobūdžio užduočių pateikiami lakoniški komentarai („Nepamiršk intonacijos“) ar klausimai („Kuri grupė tiksliau pavaizdavo veikėjus?“). Atrodo, kad stokojama ryškesnio vaidybinės veiklos pateikimo kryptingumo, siekiant ugdyti mokinių pažintinius, meninius ir komunikacinius gebėjimus. Tampa neaišku (ar tai paliekama mokytojui spręsti individualiai), kaip pamokoje bus organizuojamas vaidybinės veiklos procesas, kuris kaip rodo praktika, neretai suardo įprastą pamokos ritmą ir iš pedagogo pareikalauja nemažai žinių ir kūrybinių gebėjimų.

Lietuvių kalbos vadovėlių „Pupa“ komplektuose 1, 3, 4 klasei veikla *suvaidink* nėra išskirta, tačiau nagrinėjant turinį aptinkama užduočių, siūlančių perskaityti dialogą, aptarti veikėjus, sukurti ir suvaidinti istorijos pabaigą bei pan. Pavyzdžiui, mokiniams siūloma pasirinkti tiek veikėjų, kiek yra grupėje vaikų ir suvaidinti pjesės ištrauką (3 klasės vadovėlis, 1 d., 35, 57; 3 d., 13) arba prašoma pasiskirstyti grupėmis suvaidinti pjesės ištrauką (3 klasės vadovėlis, 3 d., 57). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams siūloma išmokyti mintinai eilėraščių ir raiškiai jį padeklamuoti (3 klasės vadovėlis, 2 d., 51), pasekti

perskaitytą ar savo sukurta pasaką (3 klasės vadovėlis, 1 d., 17, 41; 2 d., 63). Minėtais atvejais, vaidybinės užduotys priskiriamos *dirbk su grupe* ar *dirbk su draugu* veikloms, todėl manytina, kad tokio pobūdžio užduotimis siekiama ugdyti socialinius gebėjimus.

Pastebėta, kad lietuvių kalbos 3–4 klasės vadovėliuose „Pupa“ pateikiama nemažai diskusijų apie perskaitytų tekstų veikėjų poelgius, charakterius, skatinama išreikšti savo požiūrį vienu ar kitu klausimu, perskaičius pasaką ar eilėraštį, tačiau vaidybinė prieiga toliau nebeplėtojama. Užduotys dažniau pateikiamos tiesiog klausimais: „Kaip manai? Pagalvok ir pasakyk“, „Palygink ir pasakyk“, „Prisimink ir pasakyk“, „Pagalvok, kodėl to reikia?“ ir pan. Nors vadovėlyje pateikiama draminių kūrinų ištraukų, tačiau jų pažinimas apsiriboja tik žodiniu aptarimu išskiriant veikėjus ar aprašomus įvykius. Menkai siūloma ir dramatinizuoti prozos ar poezijos kūrinius, kurių improvizuotas vaidybinis atlikimas padėtų mokiniams geriau suvokti mokomąją medžiagą, ugdytų jų komunikacinius gebėjimus.

Vadovėlių komplekte „Gilė“ veikla *suvaidink* nėra išskirta, tačiau mokiniams siūloma padiskutuoti apie juos supančią aplinką, žmogaus kūną, jausmus, nuotaikas ar dirbamus darbus, kurias nagrinėjant pastebėtos pavienės vaidybinio pobūdžio užduotys. Paminėtini atvejai, kai siūloma fragmentiškai suvaidinti situaciją ar pasiskirsčius vaidmenimis sukurti dialogą. Daugelis vadovėliuose diskusijoms pateiktų temų vertingos tuo, kad yra gana artimos pradinėms klasių mokinio / vaiko gyvenimui, tačiau stokojama vaidybinės veiklos įvairovės, kuri aktyvintų pradinukų verbalinę ir neverbalinę komunikacinę veiklą.

Ypatingą vietą pradinėms klasių mokiniams skirtuose vadovėliuose užima žaidimai (autorės pastaba: žaidimas kaip mokymo būdas pradiniam ugdyme). Žaidžiu kaip veikla išskirta pasaulio pažinimo vadovėlyje „Gilė“ 1–4 klasėms. Tyrimas parodė, kad pažaisti pasaulio pažinimo vadovėliuose siūloma gana dažnai (stalo, konstrukciniai, judrieji žaidimai ir kt.), tačiau vaidybinio žaidimų pasiūla analizuojamuose vadovėliuose yra menka. Lietuvių kalbos vadovėlyje „Pupa“ kiek mažiau dėmesio skiriama žaidimams. Kartais pasiūloma išmokti ir pažaisti lietuvių liaudies žaidimus-ratelius ar kitų tautų žaidimus, minti mįsles, sakyti patarles, priežodžius ir pan.

Mažiausiai pasiūlymų suvaidinti ir pažaisti pateikta pradinėms klasių matematikos „Riešutas“ vadovėlio komplektuose. Pastebėta ir tai, kad užduotys, susijusios su kūrybine (ir vaidybine) veikla, įtraukiamos pavieniais atvejais arba kaip papildoma užduotis išnagrinėjus temą.

Tyrimo apibendrinimas

Vadovėlių analizės duomenys parodė, kad 1–4 klasei skirtuose vadovėliuose („Pupa“, „Gilė“) komunikacinei kompetencijai ugdytis tinkamos užduotys grupuojamos jas priskiriant atitinkamoms veiklų sritims. Veiklos vadovėliuose paaiškintos ir pažymėtos sutartiniais ženklais (piešinukais). Dera pastebėti, kad daugiausiai veiklų, kurios siejasi

su mokinių komunikacinės kompetencijos ugdymu yra lietuvių kalbos vadovėlyje „Pupa“. Pirmoje ir antroje klasėse daugiau dėmesio skiriama *klausymo ir kalbėjimo*, trečioje ir ketvirtoje – *klausymo, kalbėjimo ir skaitymo* gebėjimams ugdytis. Įsisavindami mokomąją medžiagą mokiniai įtraukiami į įvairias veiklas, nukreiptas komunikacinės kompetencijos ugdymo link. Kalbėdami, klausydami, skaitydami, diskutuodami su mokytoju ir / ar draugais, kurdami, vaidindami mokiniai gilina savo komunikacines žinias ir ugdomi gebėjimus.

Pasaulio pažinimo vadovėlio „Gilė“ komplektuose išryškėja veiklos, susijusios ne tik su mokinių komunikacinių gebėjimų ugdymu, bet ir vertybinių nuostatų formavimu, skatinančios mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą. Nagrinėjant temas nuolat keliami probleminiai klausimai, kurių atsakymai reikalauja iš mokinio ne tik žinių, tačiau ir aiškaus minčių perteikimo, rišlaus ir nuoseklaus pasakojimo, argumentų pateikimo, taisyklingos ir tinkamos garsų tarties, neverbalinės raiškos.

Matematikos vadovėlio „Riešutas“ 1–4 klasės komplektuose veiklos užduotims atlikti nėra išskirtos, tačiau ieškant atsakymų į matematinius klausimus, mokiniai įtraukiami į komunikacinę veiklą siūlant diskutuoti, paaiškinti uždavinių sprendimo būdus, pristatyti gautus rezultatus, dirbti bendradarbiaujant, o kartais ir pažaisti.

Atskleista, kad yra pakankamai veiklos, kuri palanki mokinių komunikacinei kompetencijai ugdytis. Galime teigti, kad tai integralus ugdymo ir ugdymosi procesas, siejantis kelių mokomųjų dalykų programas ir teikiantis galimybę asmeniui įgyti atitinkamus gebėjimus, taip pat ir komunikacinius.

Žvelgiant vaidybinės veiklos (turinio semantinės [prasminės] kategorijos) aspektu aptiktos tik kelios veiklos: *suvaidink* (2 klasės lietuvių kalbos vadovėlyje „Pupa“) ir *žaidžiu* (pasaulio pažinimo vadovėliuose „Gilė“ 1–4 klasėms). Nors lietuvių kalbos vadovėlio „Pupa“ komplektuose 1–4 klasėms pateikta užduočių, siūlančių suvaidinti ar pažaisti, tačiau stokojama vaidybinės veiklos įvairovės ir metodinio kryptingumo ugdant mokinių komunikacinę kompetenciją. Atskleista, kad pasaulio pažinimo vadovėlyje „Gilė“ 1–4 klasėms išryškinta veikla žaidžiu, tačiau vaidybinių žaidimų komunikaciniams gebėjimams stiprinti pasigendama. Matematikos vadovėlyje „Riešutas“ taip pat galėtų būti daugiau vaidybinio pobūdžio užduočių, kurios padėtų įtvirtinti ne tik matematines žinias, bet ir lavintų komunikacinius įgūdžius. Galima būtų diskutuoti apie tai, ar pakanka vaidybinei veiklai tinkamos medžiagos vadovėliuose – vertingų literatūros kūrinių (pasakų, eilėraščių, dramų, smulkiosios tautosakos, žaidimų ir pan.), kurie galėtų padėti efektyviau ugdyti komunikacinę kompetenciją, bet tai jau atskiras klausimas.

Literatūra

- Alleklev, G., Lindvall, L. (2000). *Skaitymo mokymas pasitelkus grožinę literatūrą*. Vilnius: Garnelis.
- Banytė, J., Kuzavinienė, D., Vyšniauskienė, V. (2006). *Pupa*. 1 klasė (1, 2, 3 knygos).
- Banytė, J., Kuzavinienė, D., Vyšniauskienė, V. (2007). *Pupa*. 2 klasė (1, 2, 3 knygos).

- Banytė, J., Kuzavinienė, D., Vyšniauskienė, V. (2008). *Pupa*. 3 klasė (1, 2, 3 knygos).
- Banytė, J., Kuzavinienė, D., Vyšniauskienė, V. (2009). *Pupa*. 4 klasė (1, 2, 3 knygos).
- Bendrojo lavinimo mokyklų aprūpinimas vadovėliais, mokymo priemonėmis ir ugdymo procesui reikalinga literatūra ir mokymo: mokymosi poreikiams tenkinti tyrimas*. (2008). [žiūrėta 2014 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/55_4423b2b09d4caad99968f485a9c2a874.pdf.
- Bennett, B. et al. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.
- Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis*. II dalis. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija.
- Ferari, A., Cachia, R., Punie, Y. (2010). *Creative Learning and Innovative Teaching: Final Report on the Study on Creativity and Innovation in Education in EU Member States*. [žiūrėta 2014 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://ipts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id=3900>.
- Kojanitz, L. (2009). *Learning-Centered Quality Assessment*. In: *Mike Horsley & Jim McCall Peace, Democratization and Reconciliation in Textbooks and Educational Media*. Tonsberg: IARTEM.
- Lietuvos valstybinė švietimo strategija 2013–2022 m.* [žiūrėta 2014 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/451_f91e8f0a036e87d0634760f97ba07225.pdf.
- Mikk, J. (2000). *Textbook: Research and Writing*. Baltische Studien zur Erziehungs – und Sozialwissenschaft. Band 3. Wien: Peter Lang Europaischer Verlag der Wissenschaften.
- Minkuvienė, E., Kukanauzienė, L. (2007). *Gilė*. 1 klasė (1, 2 knygos).
- Minkuvienė, E., Kukanauzienė, L., Didžgalvienė, A. (2008). *Gilė*. 2 klasė (1, 2 knygos).
- Minkuvienė, E., Kukanauzienė, L., Didžgalvienė, A. (2009). *Gilė*. 3 klasė (1, 2 knygos).
- Minkuvienė, E., Kukanauzienė, L., Didžgalvienė, A. (2010). *Gilė*. 4 klasė (1, 2 knygos).
- Pradinio ugdymo bendroji programa*. [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ugdymas/docs/programos/1_pradinio%20ugdymo%20bendroji%20programa.pdf.
- Pradinio ugdymo metodinės rekomendacijos*. (2009). [žiūrėta 2014 m. spalio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pradinis/rekomendacijos/>.
- Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2423). [žiūrėta 2014 m. spalio 7 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ugdymas/bendrasis/ugd_programos.htm
- Petty, G. (2008). *Įrodymais pagrįstas mokymas. Praktinis vadovas*. Vilnius: Tyto alba.
- Reints, A. J. C., Wilkens, H. J. (2009). *Evaluating the quality of textbooks from the perspective of the learning process. Local, National and Transnational Identities in Textbooks and Educational Media*. 10th International Conference on Textbooks and Educational Media. International Association for Research on Textbooks and Educational Media. IARTEM.
- Šaučiukėnienė, L., Stankevičienė, N., Čiužas, R. (2011). *Didaktikos teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.
- Švietimo problemas analizė*. (2012). 5 (69). [žiūrėta 2014 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: http://old.smm.lt/svietimo_bukle/docs/Bendrojo%20ugdymo%20dalyku%20vadoveliai_2012_6.pdf.

Švietimo problemos analizė. (2011). 14 (64). [žiūrėta 2014 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: [http://old.smm.lt/svietimo_bukle/docs/2011%20Nr%2014%20\(64\)%20Bendrojo%20ugdymo%20dalyku%20vadoveliai.pdf](http://old.smm.lt/svietimo_bukle/docs/2011%20Nr%2014%20(64)%20Bendrojo%20ugdymo%20dalyku%20vadoveliai.pdf).

Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.

Vadovėlių ir kitos mokymosi medžiagos pritaikymo kompetencijoms ugdyti metodinės rekomendacijos, Vilnius. (2012). [žiūrėta 2014 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://mokomes5-8.pedagogika.lt/images/stories/Biblioteka/Vadoveliu%20pritaikymo%20metodines%20WEB%204.pdf>.

Vengalienė, J., Žeknienė, S., Žvirblienė, J. (2008). *Riešutas*. 1 klasė (1, 2, 3 knygos).

Žeknienė, S., Žvirblienė, J. (2009). *Riešutas*. 2 klasė (1, 2, 3 knygos).

Žeknienė, S., Žvirblienė, J. (2009). *Riešutas*. 3 klasė (1, 2, 3 knygos).

Žeknienė, S., Žvirblienė, J. (2011). *Riešutas*. 4 klasė (1, 2, 3 knygos).

Explication of Activities in the Textbooks on Developing Primary School Age Childrens Communicative Competence

Giedrė Strakšienė

Klaipėda University, Faculty of Humanities, Department of Literature, Herkaus Manto St. 84, LT-92294 Klaipėda, Lithuania, Giedre.straksiene@ku.lt

Summary

The development of communicative competence is one of the most distinct priorities in contemporary education system in Lithuania (*Lietuvos valstybinė švietimo strategija 2013–2022 m.; Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2423)). Conception of communicative competence of primary school age students is founded on the communication and competence definitions: communication is the activity of conveying information, based on the principle of dialogue, through the exchange of thoughts, messages, experiences, as by verbal or nonverbal interaction, seeking mutual understanding and competence is the entirety of knowledge, abilities, and value-based attitudes necessary for successful development / self-development and daily life.

The objective to enhance effectiveness of the processes of the development of communicative competence induces turning back to the opportunities proposed by training through arts, specifically through drama activity. Effectively applied, drama activity methods can play important role in transforming and supporting teaching.

Following this we raised the research questions: How to specify activities in the textbooks by identifying the methods of creative activity relevant to the development of communicative

competence? How in the textbooks (Lithuanian language, Nature Science and Mathematics) are proposed teaching and learning activities relevant to primary school age student's communicative abilities (listening, speaking and reading), and how activities are distributed under classes and object of textbooks? How drama activities are presented in the textbooks on developing students' communicative abilities?

This article covers a comparative analysis of the textbooks of the Lithuanian language, Nature science, Mathematics designed for primary school students. Quantitative research design was used and method was employed content analysis (Bitinas, 2008; Ferari et al., 2010; Kojanitz, 2009) of textbooks: Lithuanian language "Pupa"; Nature science "Gilė" and Mathematics "Riešutas" for the first-fourth grades. Total were analysed 32 textbooks. Provision made for sampling of texts, breakdown into constituent components, their categorization, encoding of text units under semantic categories, and interpretation of the contents categories. Drama activity was analysed under to semantic categories – *to perform* (Lt. *vaidinti*) and *to play* (Lt. *žaisti*); communicative abilities and activities were analysed under to sematic categories – *reading, speaking and listening*.

Results of the textbooks analysis highlights the nature of the activities contained in to the textbooks and relationship with drama activities, and with development communicative abilities. It has been established in the textbooks, intended for the first through fourth grades, more attention is given to listening and speaking in first and second grades, while in third and fourth grades focus is replaced upon reading, listening and speaking. Analysis of textbooks has shown that pupils are given sufficient amount of activities that develop their communicative abilities, however, when doing analysis in terms of drama activities (semantic categories of the content), only but few drama activities have been identified. The results showed that the students' communicative competence are most frequently developed in the class (in the textbooks) of the Lithuanian language and Natural sciences. Drama activities are used not always in a suitable manner, i.e. failing to take advantage of the opportunities provided by drama activities. Drama activities in textbooks normally are limited to reading of texts (in dialog) and, focusing upon memorization and reproduction of a text. It has been found out that textbooks also lack tasks associated with different kind of drama activities, there is shortage of learning resources fir to such activities, such as fairy tales, poems, small form folklore, etc.

Keywords: *communicative competence, communicative abilities, teaching measures – textbooks (grades 1–4), learning activities, presentation of tasks, drama activity.*

Įteikta / Received 2014-10-20
Priimta / Accepted 2015-06-18